

Summary

INTERNATIONAL TOURISM AS GEOSTRATEGIC TREND IN KHARKOV REGION
DEVELOPMENT, ITS STATE AND PROSPECTS

Labzhaniya R.G., graduate
V.N. Karazin Kharkiv National University

Kharkiv region possibilities and prospects to become one of the most important regions at domestic and international tourist markets have been analyzed in this article on the basis of theoretical and statistical data. Kharkiv region tourist potential has been investigated and Kharkiv region tourist brunch development impeding factors have been revealed and the ways of increasing Kharkiv region prospects have been determined in this paper.

Key words: international tourism, Kharkiv region, tourist potential, tourist streams, sanatorium, holiday resort, health-improving establishment, excursion business, nature-sanctuary fond.

Надійшла до реакції 24.03.2011 р.

Науковий керівник: В.І. Сідоров, к. е. н., професор

УДК 339.9

ЗНАЧЕННЯ ТА ФУНКЦІЇ ЗОЛОТА У СВІТОВІЙ ВАЛЮТНІЙ СИСТЕМІ

Непрядка Н.В., к. е. н., ст. викладач
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

У статті розглянуто роль та значення золота у світовому економічному середовищі. Визначено функції, що виконує золото у світовій валютній системі.

Ключові слова: золото, валютна система, світова економіка, валютно-фінансове середовище, валюта.

Постановка проблеми. Відомо, що функцію світових грошей історично виконували золото та срібло, а Паризька валютна система закріпила цю функцію тільки за золотом. Проте в міру розвитку людства відбувається переоцінка соціально-економічного змісту золота, його значення та функцій у національних та світовій економіках. У боротьбі за панування долара США в 1971 р. наклали «золоте ембарго» на розмін доларів для іноземних центральних банків і тим самим почали початок процесу демонетизації золота, який був офіційно закріплений в угоді країн у Кінгстоні в січні 1976 р. і ратифікований необхідною більшістю країн у квітні 1978 р.

Золото вийшло з грошового і валютного обігу й осіло в скарбах, а операції з цим благородним металом відбуваються сьогодні на особливих ринках. Але питання щодо ролі золота у світовій валютній системі залишається суперечливим через його офіційну демонетизацію та використання в якості надзвичайних грошей в умовах кризи, яка спричиняє втрату ваги світових валют.

© Непрядкіна Н.В., 2011

У зв'язку з цим питання щодо визначення ролі та функцій золота є актуальним і потребує подальшого вивчення.

Аналіз досліджень і публікацій. Ступінь наукової розробки та виявлення місця золота у світовому валютно-фінансовому середовищі визначається науково-практичною затребуваністю таких досліджень. Вивченням питань призначення та місця золота у світовій економіці займалися такі вчені, як П. Бернстайн, Г. Велдон, Ф. Готтельф, Ф. Джадж, С. Медхок, Д. Стіл та ін. До вітчизняних фахівців, які приділяють увагу ролі золота, належать З. Луцишин, Є. Медведкіна, О. Рогач, В. Шелудько тощо.

Разом з тим, незважаючи на наявність наукових праць з означеної тематики, недостатньо дослідженими залишаються окремі аспекти визначення функцій та ролі золота у світовій валютній системі.

Мета статті полягає у виявленні значення та функцій золота у світовій валютній системі. Наукова новизна даного дослідження полягає в удосконаленні комплексу функцій, що виконує золото в сучасній світовій валютній системі, через включення окрім загальновідомих (скарб, світові гроші, засіб створення запасів, товар), таких, як альтернативне джерело інвестування, індикатор змін економічних явищ і процесів.

Виклад основного матеріалу. Золото завжди вважалось символом багатства. На ранніх етапах цивілізації завдяки своїм властивостям – не іржавіє (як інші метали), є естетичним (можна робити прикраси), компактним (із самих важких металів), однорідним, подільним, міцним, довговічним – золото було найкращим засобом міни. Альтернатив золоту серед інших матеріальних цінностей практично не існувало – камені занадто рідкісні, і камінь не розділиш навпіл, срібло – його занадто багато. Золото було грошима і універсальною світовою валютою, яка не залежала від політичної влади, не вимагала ніяких додаткових угод. Монета однієї країни з легкістю обмінювалась на аналогічну місцеву монету, якщо в ній було стільки ж золота.

Проте світ змінюється: збільшується кількість торговельних операцій, швидкість угод, ускладнюється економіка та її інструменти, що, в свою чергу, веде до зміни функцій та призначення золота у світовому валютно-фінансовому середовищі. Основні зміни ролі золота у валютній сфері наприкінці ХХ ст. -початку ХХІ ст. полягають у такому.

Кредитні гроші посунули золото з внутрішнього й міжнародного обігу. Золото перестало прямо обмінюватись на товари, не встановлюються золоті ціни. Золото також перестало безпосередньо обслуговувати як засіб обігу і платежу економічні зв'язки товаровиробників. Але золото зберігає важливу роль в економічному обігу як надзвичайні світові гроші. Участь золота в міжнародних валютних відносинах опосередковується нерозмінними кредитними грошима, і зосереджено воно на ринках, де відбувається їх фактичний розмін. Інколи золото використовується як надзвичайний платіжний засіб. Відтак під час Другої світової війни міжнародні розрахунки, в тому числі СРСР, здійснювались золотими зливками.

Слід зауважити, що функція грошей як засобу створення скарбів з виходом золота з обігу набула нових рис. Скарби перестали виконувати функцію стихійного регулятора грошового обігу, тому що золото не може автоматично переходити зі скарбів в обіг, і навпаки, у зв'язку з нерозмінністю кредитних коштів. Але ця функція має певні особливості і не є застійною. Її зв'язок з внутрішніми і світовими ринками зберігся, хоча і значно змінився. Зв'язок приватної тезаврації з процесом виробництва проявляється у перетворенні частини капіталу в золото з метою збереження своєї реальної цінності в умовах інфляції і валютної кризи. Офіційні золоті запаси зосереджені в центральних банках, фінансових органах держави і міжнародних валютно-фінансових організаціях, мають інтернаціональне значення як міжнародні активи.

Обсяг золотого запасу відображає валютно-фінансові позиції країни і служить одним із показників її кредитоспроможності. Обсяги державних та приватних скарбів становлять понад 60 тис. т. золота [1], що дорівнює видобутку золота у західному світі більш ніж за піввіку. Немає жодного товару, який би був накопичений у такому обсязі, як золото, тому золоті запаси важко реалізувати без конфліктів. І сучасне товарне виробництво не виробило альтернативи золоту у функції скарбів. Натуральні якості золота, його всезагальне прийняття та використання якнайкраще відповідають вимогам, які висуваються до світових грошей.

Таким чином, офіційні золоті резерви країн і деяких міжнародних фінансових інститутів, приватна тезаврація золота учасниками ринкової економіки свідчать про виконання золотом функції міжнародного резервного засобу.

Зазначимо, що у функції золота як світових грошей також відбулись зміни. По-перше, тенденція до обмеження міжнародних розрахунків золотом завершилась тим, що відпала необхідність прямого (безпосереднього) його використання в цій сфері. Хоча при золотому стандарті широко застосовувались кредитні кошти міжнародних розрахунків, а золото служило лише для погашення пасивного сальдо платіжного балансу (цю функцію поряд із резервними валютами золото виконує і зараз). По-друге, золото є світовими грошима, але при цьому зберігає їх троєке значення – служить загальним купівельним, платіжним засобом і матеріалізацією суспільного багатства. Золото досі є загальним товаром світових грошей. За нього можна придбати на ринках золота необхідні валюти, а вже за ці валюти – будь-який товар і погасити заборгованість.

У разі кризи роль золота як надзвичайних світових грошей зростає. Валютні кризи супроводжуються «втечею» від нестійких валют до золота у формі «золотих лихоманок». Країни, що розвиваються, отримали 46,5 т золота від МВФ у порядку повернення їх внесків, продали 20 т для погашення зовнішньої заборгованості [2].

Отже, незважаючи на юридичну демонетизацію золота, воно продовжує відігравати важливу роль у міжнародних валютно-кредитних відносинах, яка полягає в такому.

Держави намагаються на певному рівні на випадок економічних, політичних, воєнних ускладнень підтримувати золоті резерви з урахуванням їх значення. З середини 1970-х рр. більшість країн періодично переоцінюють золоті резерви за ціною, орієнтованою на ринковий рівень. Центральні банки бережуть свої запаси, а деякі купують їх на золотих аукціонах для поповнення (це переважно країни, що мають позитивне сальдо платіжного балансу).

Центральні банки використовують свої золоті резерви для угод «своп», забезпечення міжнародних кредитів (прикладом є такі країни, як Італія, Португалія, Уругвай у середині 1970-х рр., і країни, що розвиваються, у 1980-х рр.). З метою покриття дефіциту платіжного балансу і проплати зовнішніх боргів вони частину золота періодично продають для поповнення валютних резервів (наприклад, Банк Англії, МВФ). У Європейському валютному союзі 20 % офіційних золотих запасів країн-членів служили частковим забезпеченням емісії єкю. Золото збережено в активах (10-15 %) Європейського центрального банку (ЄЦБ), що здійснює емісію євро з 1999 р. [2].

«Вашингтонська угода», підписана наприкінці 1990-х р. (переглядається кожні 5 років), констатує роль золота як важливого компонента міжнародних резервів країн і регламентує ринкові продажі золота центральними банками, в тому числі Європейським центральним банком. Банк міжнародних розрахунків (БМР) здійснює контроль за дотриманням Угоди [3, с. 55].

Сьогодні золотий запас існує в трьох формах:

- централізовані запаси в казначейських і державних банках;
- приватні накопичення фізичних та юридичних осіб (фірм, банків);
- метал використовується в галузях економіки (ювелірна та зубопротезна справи, ракетна техніка, атомна та авіаційна промисловість, електротехніка, радіотехніка, приладобудування тощо).

Останні події сучасності знову змусили економістів Північної Америки та Європи розглянути золото не як фінансовий актив, а як сировинний товар. Пояснюється це підвищенням попиту і, як наслідок, ціни на золото (приблизно 1200 дол. США за тройську унцію у 2009 р.) [3, с. 55] в умовах розгортання світової фінансово-економічної кризи. Причиною такого підвищення є бажання учасників ринкової економіки під час кризи інвестувати кошти не в складні інструменти (деривативи, кредити тощо), що породжують нестабільність та перерозподіл матеріальних цінностей від фундаменту світової фінансової піраміди до її верхівки, а в актив, що користується їх довірою. Таким активом стало золото, кількість якого в світі не збільшується, яке не іржавіє і досі використовується у виробництві дорогих прикрас.

Таким чином, золото є досить вигідним об'єктом інвестування. Вкладати кошти можна як у золоті зливки, так і відкрити «золотий депозит», що обчислюється не в валюті, а у грамах золота. При цьому доцільним є визначення тенденції, що спостерігалась на ринку золота протягом останнього часу, та причин зростання або падіння ціни на зазначений актив.

Оскільки вся світова економіка в даний період зав'язана на долар США, прослідкуємо доларові зміни ціни на золото за останні роки (рис. 1).

Gold Price, \$ per ounce (London pm fix)

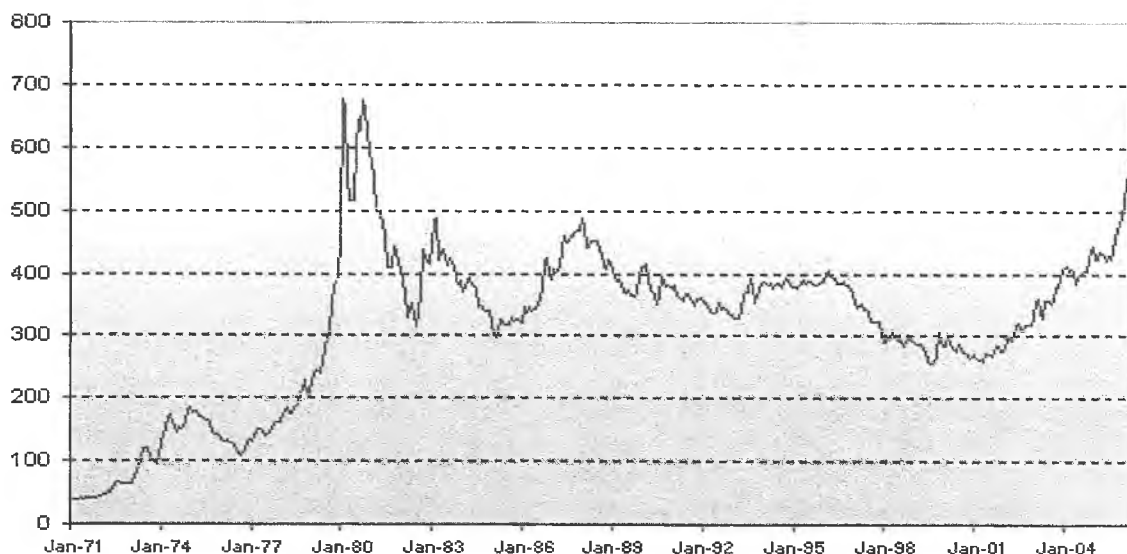

Рис. 1. Динаміка цін на золото [4]

Очевидним є значне зростання ціни на золото на початку 1980-х рр., яка надалі характеризується падінням до 2001 р. Починаючи з 2001 р., помітна тенденція до підвищення ціни на золото. Примітно, що аналогічна ситуація спостерігається і на ринку нафти (рис. 2).

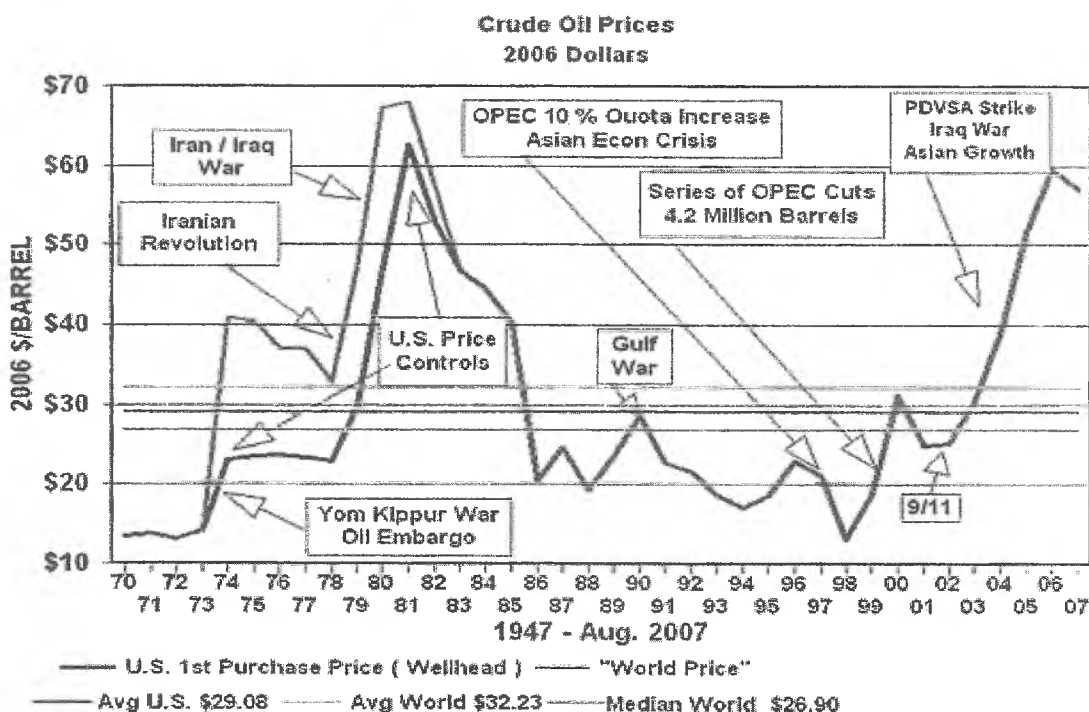

Рис. 2. Динаміка цін на ринку нафти [4]

Як бачимо, характер змін цін на золото і на нафту ідентичний. Для того, щоб мати можливість визначити та спрогнозувати ціну на золото, прослідкуємо етапи її зміни протягом останнього періоду часу, починаючи з 1970-х рр.:

- 1971 р. – президент США Ніксон, порушуючи повоєнні Бреттон-Вудські угоди, оголосив про відмову від прив'язки долара до золота. Почалась інфляція, і ціна на золото стала неухиль-

но зростати. Фактично золото перестало бути відображенням вартості (цінності) товарно-послужової маси і перетворилось на один з безлічі товарів;

- 1973 р. – Війна між Сирією та Ізраїлем. У результаті країни-члени ОПЕК ввели ембарго на продаж нафти країнам Західної Європи, а також підвищили ціну на сиру нафту втричі. Відповідно, піднялося в ціні і золото.

- 1979 р. – Ісламська Революція в Ірані. Повалення шаха Мохаммеда Реза Пехлеві, Іран був оголошений першою Ісламською республікою на чолі з Хомейні. У результаті спостерігається скорочення поставок нафти на 3,5 млн. барелів на день і підвищення ціни на неї. Одночасно в другій половині 1979 р. – спад економіки США, падіння долара по відношенню до інших валют.

- 1980 р. – початок Ірано-Іракської війни, найбільшого міжнародного військового конфлікту після Другої світової війни. Ірак атакував Іран, намагаючись отримати доступ до багатих нафтою районів. Це призвело до скорочення поставок на 3,3 млн. барелів щодня протягом трьох місяців. За два роки ціни на нафту виростили з 13.00 до 34.00 дол. США за барель.

Одночасно в 1980 р. вибухнула кредитна криза. Країнам, що розвиваються, припинили видавати кредити. На тлі нестабільної політичної ситуації в світі арабські шейхи стали виводити свої інвестиції з короткострокових облігацій США і закуповувати золото, ціни на яке стали рекордно зростати. П'ять найбагатших країн ОПЕК – Саудівська Аравія, Ірак, Кувейт, ОАЕ і Катар – за рік від підвищення цін на нафту отримали додатково 110 млрд. дол. США і вклали їх в золото, заявивши, що приклад Ірану, на рахунках якого в США було заморожено 8 млрд. дол. США, змушує їх в умовах політичної та економічної нестабільності не довіряти банківським рахункам. Самі банки, передусім німецькі та швейцарські, стали пред'являти підвищений попит на золото, вказуючи, що в умовах всесвітньої боргової кризи тільки воно є свідченням фінансової стабільності [4].

Пікова ціна на золото 1980 р. була досить значною в порівнянні з попередніми роками. У даному випадку вона була обумовлена саме тезавраційним попитом, тобто бажанням захистити заощадження при невпевненості в економіках розвинених країн, зокрема економіці США, і невпевненості у валюті – доларі.

Потім кризовій економіці знадобилися «живі гроші», і спекулянти стали продавати куплене раніше золото для отримання прибутку, і ціна пішла вниз. Одночасно з економічною кризою стався і спад в ювелірній промисловості, знизилась закупівлі золота для виробництва прикрас.

Під впливом економічної кризи 1980-1982 рр. світові ціни переважної більшості сировинних і продовольчих товарів різко впали, в ряді випадків навіть різкіше, ніж ціна золота. У 1982 р. середня ціна золота була на 38% нижче, ніж у 1980 р.

Наступний початок зростання ціни на золото – 2001 р., коли відбувся теракт у США, наслідком якого для «боротьби з тероризмом» США у 2003 р. розпочали війну в Іраку. Наслідком цього став підрих багатьох нафтових родовищ, зростання ціни на нафту. У результаті інвестори знову стали більш «ховати» гроші в золото, що спровокувало зростання цін на нього.

Щодо ситуації у кризовий період, який розпочався з 2007 р., відзначимо, що суттєвих змін цін на золото в період 2007-2009 рр. не спостерігається. Цей час характеризуються більш-менш стабільним зростанням цін на золото (рис. 3).

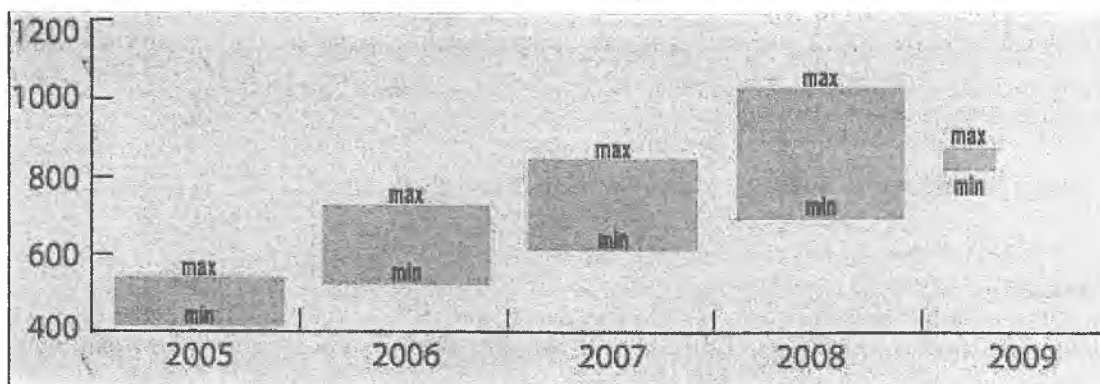

Рис. 3. Динаміка цін на золото [4]

Разом з тим, за офіційними даними Всесвітньої ради з золота (World Gold Council, WGC) [1], 2010 р. відзначився зростанням ціни на золото більш ніж на 30% у порівнянні з минулим 2009 р. Подібна ситуація спостерігається і на ринку нафти [див. 5]. Як бачимо, зміни на ринку нафти дійсно ідентичні змінам на ринку золота.

Таким чином, можна зробити висновок, що в сучасних умовах золото виконує важливу функцію альтернативного джерела інвестування, а також може виступати в ролі індикатора змін економічних явищ та процесів.

Висновки. Історично золото було грошовим металом, що відіграло значну роль у світовому розвитку. На основі золота склалась грошово-кредитна система. У міжнародній валютній сфері воно й зараз займає важливе місце. Проте за останні часи положення золота в економіці значно змінюється. В останній чверті ХХ ст. його демонетизували та скасували золоті паритети валют. З одного боку, в міру поглиблення інтернаціоналізації світогосподарських процесів золоті гроші втратили здатність у повному обсязі відповідати вимогам товарного виробництва. Проте вирішальну роль у процесах демонетизації золота відіграла антизолота політика США, яка була направлена на його дискредитацію як основи світової валютної системи з метою закріплення в якості останньої долара. Разом з тим загальновідомо, що повної відмови від використання золота не відбулось: воно використовується в якості міжнародного резервного засобу та надзвичайного міжнародного платіжного засобу. Крім того, в умовах фінансових кризових явищ та потрясінь золото виконує важливу функцію альтернативного джерела інвестування, а також виступає в ролі індикатора змін економічних явищ та процесів.

Література:

1. Електронний ресурс. – Режим доступу: [http://www.gold.org/government_affairs/gold_reserves./](http://www.gold.org/government_affairs/gold_reserves/) – Офіційний сайт Всесвітньої ради з золота.
2. Значення та функції золота у валютній сфері / Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://minfin.com.ua/blogs/Zedd/11873/> від 23.09.2010р.
3. Красавина Л.Н. Концептуальные подходы к реформированию мировой валютной системы / Л.Н. Красавина // Деньги и кредит. – 2010. – №5. – С. 48-57.
4. Золото лучше депозитного вклада / Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://bizkiev.com/content/view/583/205/>
5. Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://fx-commodities.ru/category/oil/>
6. Медведкина Е.А. Мировой рынок золота в условиях развития глобальной финансовой системы / Е.А. Медведкина, Э.М. Нестеренко // Економічний простір. – 2008. – № 12/1. – Електронний ресурс. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekpr/2008_12/1/medved.pdf.

Аннотация

ЗНАЧЕНИЕ И ФУНКЦИИ ЗОЛОТА В МИРОВОЙ ВАЛЮТНОЙ СИСТЕМЕ

Непрядкина Н.В., к. э. н., ст. преподаватель
Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина

В статье рассматриваются роль и значение золота в мировой экономической среде. Определены функции, которые выполняет золото в мировой валютной системе.

Ключевые слова: золото, валютная система, мировая экономика, валютно-финансовая среда, валюта.

Summary

THE PERSPECTIVES OF THE WORLD MONETARY SYSTEM
DE-DOLLARISATION

Nepriadkina N.V., Ph.D, Senior Lecturer
V.N. Karazin Kharkiv National University

The article deals with the role and importance of gold in the world economic environment. Functions of gold in the world monetary system are viewed.

Key words: gold, monetary system, world economy, monetary and financial environment, the currency.

Надійшла до редколегії 21.03.2011 р.

УДК 330.3: 620.92

**РОЛЬ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ
В СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ**

Сидорова Д.С., аспірантка
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Обґрунтована необхідність переходу на відновлювальні джерела енергії (ВДЕ). Розглянуто та проаналізовано стан та перспективи розвитку альтернативної енергетики в світі та Україні на основі міжнародного співробітництва.

Ключові слова: міжнародне співробітництво, відновлювальні джерела енергії, іноземний досвід, законодавча база, інвестиції.

Постановка проблеми. Проблема енергетичної безпеки с кожним роком стає все дали гострішою як на національному, так і на глобальному рівні. Збільшується забруднення навколишнього середовища, порушення теплового балансу атмосфери, що поступово приводить до глобальних змін клімату. Дефіцит енергії й обмеженість паливних ресурсів, а також нестабільна ситуація на світовому ринку енергоресурсів з усе наростаючою гостротою показують неминучість підвищення енергоефективності світової економіки, що проявляється, у першу чергу, у вигляді ініціативи по енергозбереженню і збільшенні частки відновлювальних джерел у глобальному виробництві енергії. Розвитку альтернативної енергетики в світі, а також в Україні, в значній мірі сприяє міжнародне співробітництво в галузі ВДЕ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато вчених приділяють значну увагу дослідженню в сфері енергетики. Питання розвитку та впровадження альтернативних джерел енергії та їх екологічна доцільність досліджувалась такими вченими, як Тітко О.І, Кулік М. та ін.

Вимоги щодо необхідності розробки і реалізації програми державної підтримки розвитку нетрадиційних та відновлювальних джерел енергії містяться у Законі «Про альтернативні джерела енергії» [1], Указі Президента України «План заходів щодо забезпечення енергетичної безпеки України», Постанові КМУ «Про роботу центральних органів виконавчої влади із забезпечення економічного і соціального розвитку регіонів» [2].

Ефективність використання альтернативних паливних енергоресурсів досліджували в своїх наукових працях такі провідні науковці, як: С. Бойко, Г. Гелетука, М. Долішній, А. Долинський, С. Дорогунцов, М. Жовнір, М. Козоріз, О. Лапко, Н. Чухрай та ін.

© Сидорова Д.С., 2011